

Η ελληνική αδυναμία ευρωπαϊκό πρόβλημα

του Κώστα Σημίτη

Η κυβέρνηση απαντώντας στο ερώτημα, αν η Ελλάδα ως χώρα της Ευρωζώνης διατρέχει τον κίνδυνο να μην μπορέσει να καλύψει τις δανειακές της ανάγκες οποτεδήποτε το θελήσει, δήλωσε ότι δεν υπάρχει τέτοια περίπτωση. Άφησε επίσης να εννοηθεί ότι παρόμοια ερωτήματα προέρχονται από την αντιπολίτευση και έχουν στόχο τη δυσφήμιση της χώρας:

Τα ερωτήματα δεν τέθηκαν όμως από την αντιπολίτευση, αλλά από τον τύπο των χωρών της Ευρωζώνης. Ο τύπος διερευνά το γενικότερο θέμα, σε ποια έκταση η Ευρωζώνη μπορεί να προστατεύσει τα μέλη της από επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, όπως την αδυναμία δανεισμού. Χρησιμοποιεί για τις αναλύσεις του αυτές ως παράδειγμα, δυστυχώς, την Ελλάδα.

Πρώτη κοινή διαπίστωση των αναλυτών είναι ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) σύμφωνα με τους καταστατικούς της κανόνες δεν δικαιούται να χρηματοδοτεί τα ελλείμματα των κρατών μελών. Παρά ταύτα η Κεντρική Τράπεζα δέχεται ως εγγύηση των δανείων που παρέχει τώρα προς τράπεζες ομόλογα των κρατών μελών. Διευκολύνει έτσι τις τράπεζες, που δεν έχουν άλλες εγγυήσεις να προσφέρουν, να δανειστούν ώστε να αντιμετωπισθεί η κρατούσα κρίση ρευστότητας. Ο διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας κος Τρισέ απαντώντας προ καιρού σε δημοσιογράφους διευκρίνισε ότι πρόκειται για ένα παροδικό φαινόμενο. Δεν πρέπει

να θεωρηθεί ότι με τον τρόπο αυτό μπορούν να χρηματοδοτηθούν τα ελλείμματα των κρατών μελών.

Στην παγκόσμια αγορά επικρατεί κρίση εμπιστοσύνης. Αφορά όχι μόνο τις τράπεζες αλλά και τα κράτη. Αφορά και την Ελλάδα. Απόδειξη είναι το γεγονός ότι ενώ άλλοτε η διαφορά μεταξύ του επιτοκίου που ήταν υποχρεωμένη να πληρώσει η Ελλάδα και εκείνου που κατέβαλε η Γερμανία κυμαινόταν από 0,3 έως 1% το πολύ, σήμερα έχει φτάσει επίπεδα περί το 3% για δεκαετή ομόλογα.

Η Ελλάδα γνώρισε και άλλοτε περιόδους αμφισβήτησης της οικονομικής της διαχείρισης, όπως κατά την εποχή της τελευταίας επιτήρησης της από την Ένωση. Όμως τότε δεν επικρατούσε απέναντί της η ίδια ανησυχία και δυσπιστία. Σήμερα το κλίμα έχει αλλάξει ριζικά προς το χειρότερο. Οι δανειστές δεν φοβούνται, βέβαια, ότι η χώρα μπορεί να αρνηθεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της. Φοβούνται ότι μπορεί να καθυστερήσει πληρωμές, να αναβάλει, να ζητήσει διευκολύνσεις, να επιμείνει σε αναχρηματοδότηση ή να υπάρξουν απρόοπτες δυσκολίες. Υπό τις συνθήκες αυτές υπάρχει πιθανότητα να προτιμήσουν να δανείσουν άλλες χώρες που δεν παρουσιάζουν κινδύνους. Και άλλες χώρες που επιζητούν να δανειστούν τώρα υπάρχουν πολλές. Μόνο και μόνο οι ΗΠΑ θα δανειστούν πάνω από 1 τρις δολάρια. Δεν αποκλείεται λοιπόν να μην υπάρξει ενδιαφέρον των διεθνών τραπεζών για την χορήγηση στην Ελλάδα των 40 δις. ευρώ περίπου που χρειάζεται. Για να προκαλέσει ενδιαφέρον η Ελλάδα θα πρέπει να πληρώσει υψηλότερο επιτόκιο. Το αυξημένο επιτόκιο είναι η ανταμοιβή για το ρίσκο που παίρνουν οι δανειστές. Είναι

όμως και το τίμημα που πρέπει να δώσει η χώρα για την αυξημένη της αδυναμία και το γεγονός ότι είναι περισσότερο ευάλωτη σε πιέσεις.

Κίνδυνος για την Ελλάδα επίσης υπάρχει γιατί οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες δεν αποκλείεται να κερδοσκοπήσουν. Να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι αδυνατούν να εξεύρουν τις αναγκαίες χρηματοδοτήσεις για ν' αυξήσουν τα επιτόκια. Να χρησιμοποιήσουν τις δυσκολίες που δημιούργησαν στην Ελλάδα για να ζητήσουν υψηλότερα επιτόκια από άλλες χώρες, που έχουν επίσης ανάγκη διεθνούς χρηματοδότησης, όπως η Ιρλανδία ή η Ισπανία. Η κακή οικονομική κατάσταση της χώρας προσφέρεται για τέτοια παιχνίδια.

Μια αρνητική εξέλιξη σε σχέση με το δανεισμό της Ελλάδας θα έχει αρνητικό αντίκτυπο για την Ευρωζώνη. Θα χάσει κύρος. Μπορεί να προκαλέσει δυσκολίες στον δανεισμό άλλων μελών της, όπως της Ιρλανδίας της οποίας το δημοσιονομικό έλλειμμα φτάνει το 11% του ΑΕΠ περίπου. Η Ευρώπη θα πρέπει λοιπόν να προλάβει μια τέτοια εξέλιξη. Το μέσο που διαθέτει είναι η γνωστή μας επιτήρηση. Η επιτήρηση είναι όμως μια μάλλον χαλαρή διαδικασία. Το κύριο μέσο πίεσης για να ακολουθήσει ένα κράτος ένα αυστηρό σταθεροποιητικό πρόγραμμα είναι η αποδοκιμασία της πολιτικής του, η κακή εικόνα που δημιουργείται για την κυβέρνησή του.

Η Ένωση δεν μπορεί κατά την επιτήρηση να εξαναγκάσει σε περιορισμούς στις δαπάνες ή στις αυξήσεις μισθών και να συναρτήσει τη χορήγηση πιστώσεων με την εκτέλεση των εντολών

της. Δεν διαθέτει άλλωστε στον προϋπολογισμό της χρήματα για να τα χρησιμοποιήσει ως μέσο πίεσης. Ούτε διαθέτει την εμπειρία και τις διαδικασίες στενής παρακολούθησης μιας οικονομίας και εφαρμογής ειδικών σταθεροποιητικών προγραμμάτων. Τούτο διότι η επιτήρηση έχει σχεδιασθεί ώστε να προλαμβάνει κρίσεις και όχι την αδυναμία ενός κράτους μέλους να χρηματοδοτηθεί. Ο διεθνής οργανισμός που εξειδικεύεται σε επιχειρήσεις διάσωσης και διαθέτει χρήματα και ειδικές γνώσεις είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.). Δεν αποκλείεται ως εκ τούτου, όπως αναφέρει ο Διευθυντής του Κέντρου Έρευνας και Διαλόγου για τις ευρωπαϊκές πολιτικές, Bruegel κ. Pisani Ferry στη γαλλική εφημερίδα Monde, η Ένωση «να προκαλέσει σε περίπτωση μιας σοβαρής κρίσεως την παρέμβαση του Δ.Ν.Τ.».

Στη χώρα μας αλλά και αλλού υποστηρίζεται η άποψη ότι η Ένωση για να προστατεύσει το ευρώ σε μια τέτοια εξαιρετική περίπτωση, θα πρέπει να διαθέσει μέσω της Ε.Κ.Τ. στο κράτος μέλος της τις αναγκαίες πιστώσεις. Αλλά όπως παρατηρεί το γερμανικό περιοδικό Der Spiegel μια τέτοια ενέργεια θα είχε «μοιραίες επιπτώσεις». Διότι τότε στο μέλλον «τα αδύναμα κράτη δεν θα εξυγιαίνουν τα οικονομικά τους αφού θα μπορούν να υπολογίζουν τη δύσκολη στιγμή στη συμπαράσταση των άλλων». Αυτή δεν είναι βέβαια μόνο γνώμη του περιοδικού αλλά και γνώμη που κρατεί στην κυβέρνηση της Γερμανίας και άλλων κρατών.

Η άποψη, ότι μια χώρα της Ευρωζώνης που συναντά δυσκολίες πρέπει να έχει τη συμπαράσταση των άλλων, δεν είναι παράλογη. Εκφράζει την αρχή της αλληλεγγύης και ενδυναμώνει την ενοποιητική προσπάθεια. Ανταποκρίνεται στην ανάγκη οι χώρες

που αντλούν περισσότερα οφέλη από τη λειτουργία της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς να βοηθούν τις υπόλοιπες. Να προχωρεί η σύγκλιση.

Όμως η αποκατάσταση της ισορροπίας, και στην προκείμενη περίπτωση η χορήγηση βοήθειας, προϋποθέτει την ύπαρξη μιας οικονομικής διακυβέρνησης στην Ευρωζώνη. Αυτή θα παίρνει τα απαραίτητα μέτρα για να διορθώνει τις ανισορροπίες και τις επιπτώσεις τους. Προϋποθέτει ότι στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση υπάρχει πέρα από τη νομισματική και η οικονομική ένωση. Όμως οι περισσότερες χώρες αντιδρούν σε μια τέτοια εξέλιξη. Δεν θέλουν να περιορισθούν οι εξουσίες τους. Προτιμούν τα όποια οικονομικά μέτρα να παίρνονται μετά από κοινή διαβούλευση, με κοινή συμφωνία, με τη μέθοδο της διακυβερνητικής συνεργασίας.

Στην Ένωση αυτή τη στιγμή όλοι συμφωνούν ότι από τα άρθρα των Συνθηκών προκύπτει σαφέστατα η αρχή της «μη διάσωσης» για τις χώρες της Ευρωζώνης, δηλαδή της μη χρηματοδότησης τους σε περίπτωση που θα συναντήσουν δυσκολίες δανεισμού. Η αλλαγή του κανόνα αυτού συζητείται. Όμως, γίνεται επίσης αποδεκτό ότι νέα ρύθμιση θα πρέπει να προβλέπει αυστηρές προϋποθέσεις για να μην ενθαρρυνθούν οι κυβερνήσεις να εφαρμόσουν πολιτικές των οποίων τα οικονομικά αποτελέσματα θα επιβαρύνουν τα άλλα μέλη. Η τεχνική έκφραση που χρησιμοποιείται για την περιγραφή αυτής της προϋπόθεσης είναι «ο αποκλεισμός του ηθικού κινδύνου».

Στις Βρυξέλλες συζητείται αυτές τις μέρες πρόταση του Προέδρου της Γαλλίας κ. Σαρκοζί την οποία θα θέσει υπόψη της Καγκελαρίου της Γερμανίας κα Μέρκελ στη συνάντησή τους στις 7 Φεβρουαρίου. Η πρόταση προβλέπει την ανάθεση του δανεισμού των ευρωπαϊκών κρατών με την έκδοση ομολόγων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Μια τέτοια διαδικασία θα επιτρέψει τη μείωση του κόστους δανεισμού για τα πιο αδύναμα κράτη και ταυτόχρονα την επιβολή σ' αυτά συγκεκριμένων όρων εξυγίανσης. Η Γαλλία για να δικαιολογήσει την πρότασή της αναφέρθηκε ειδικά στα προβλήματα που συναντά η Ελλάδα. Το σενάριο αυτό μάλλον δεν έχει πιθανότητες να γίνει αποδεκτό. Γερμανοί και Ολλανδοί δηλώνουν ότι δεν προτίθενται να πληρώσουν τους λογαριασμούς των χωρών που δεν προσέχουν. Επιπλέον η πρόταση προϋποθέτει ένα κέντρο ελέγχου των οικονομικών εξελίξεων στην Ένωση, που αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει και τα περισσότερα κράτη μέλη δεν επιθυμούν. Από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρατηρούν, ότι η καθιέρωση ενός τέτοιου μηχανισμού θα προκαλέσει δυσπιστία για τις οικονομίες όλων των χωρών της Ένωσης και νέα προβλήματα.

Αυτή τη στιγμή λοιπόν η Ελλάδα είναι αντιμέτωπη με τις δυσκολίες χωρίς να υπάρχουν κανόνες για να της συμπαρασταθεί η Ευρωζώνη. Για να την βοηθήσει θα πρέπει να ακολουθηθεί μια άγνωστη προς το παρόν διαδικασία που θα παρακάμπτει τις απαγορεύσεις της Συνθήκης. Είναι γι' αυτό αβέβαιο τι θα συμβεί, αν χρειαστεί βοήθεια η Ελλάδα. Αντίθετα βέβαιο είναι, ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να πάρει όλα τα μέτρα ώστε να μην υποχρεωθεί να ζητήσει βοήθεια. Και ταυτόχρονα να έχει την

εμπιστοσύνη όλων των άλλων χωρών. Κάτι τέτοιο δεν είναι όμως πιθανό. Ο μέχρι σήμερα ευκαιριακός χειρισμός της κρίσης από την κυβέρνηση δεν πείθει. Όπως δεν πείθουν τις αγορές, που υποβάθμισαν την ελληνική οικονομία, διάφορες δηλώσεις συμπαράστασης οι οποίες δεν συνοδεύονται από συγκεκριμένες ενέργειες. Η κυβέρνηση δίνει ελάχιστη προσοχή στα αναγκαία μέτρα και πολύ περισσότερη στη δημιουργία εντυπώσεων. Την οικονομική δυσπραγία έχει υποδαυλίσει μέχρι τώρα η πνευματική πτώχευση της κυβερνητικής πολιτικής.